

PROGRAMMA **NAAR EEN RIJKE WADDENZEE**

WAD VEERKRACHTIG!

Kansen EU-fondsen & Programma naar een Rijke Waddenzee

beknopte verkenning eind 2019 - begin 2020

COLOFON

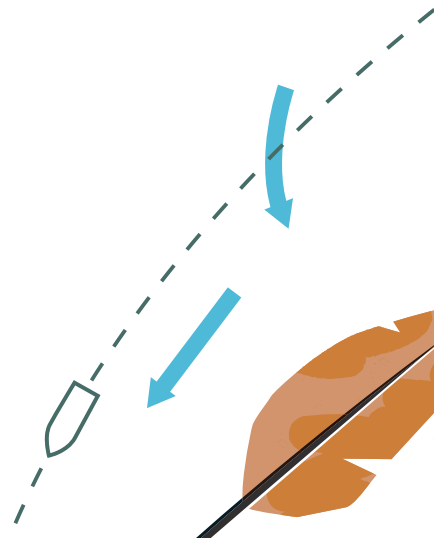
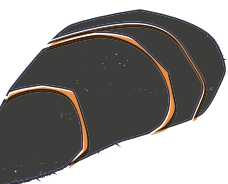
maart 2020
eindrapport

Locatie

Kansen EU-fondsen &
Programma naar een Rijke Waddenzee
beknopte verkenning eind 2019

Contactpersoon

Albin Hunia & Peter Ros
RVO.nl adviseurs EU subsidies & gebiedsontwikkeling
T 088 042 42 42
M 06 52401575 & 06 52401597
albin.hunia@rvo.nl & peter.ros@rvo.nl
Croeselaan 15 | 3521 BJ Utrecht
Postbus 8242 | 3503 RE Utrecht

INHOUDSOPGAVE

1. Inleiding	4
1.1 PRW	4
1.2 Verkenning EU fondsen (opdracht aan RVO)	5
2. Belang EU fondsen voor Waddenzee	6
2.1 Wat moet een project voor de projectpartners opleveren?	6
2.2 Thematisch en organisatorisch passend?	6
3. Overzicht EU programma's relevant voor de Wadden	8
3.1 Mogelijkheden EU-programma's nu/straks	8
3.2 EU STRUCTUURFONDSEN/'Europese Structuur- en Investeringsfondsen'	8
3.3 POP3 Plattelandsontwikkelingsprogramma	9
3.4 EFRO Operationele Programma's Nederland	10
3.5 Programma's voor Europese Territoriale Samenwerking INTERREG	10
3.6 LIFE	11
3.7 HORIZON2020	11
4. Rollen en acties PRW, nu & straks	12
4.1 'Nu & straks'	12
4.2 Rollen & acties PRW	12
5. Bijlage 1. Vragenronde rollen PRW & EU fondsen	15
Vragenronde	16
Beeld uit vragenronde:	16
6. Bijlage 2. Projectontwikkeling	17
Ontwikkelen gezamenlijke thema's	18
Succesvolle projectontwikkeling EU subsidies: wees creatief met thema's!	18
Ontwikkelen netwerk	19
Opzetten EU-projectteam	19
7. Bijlage 3. Advies procesplanning 'beleidsbeïnvloeding' Wadden per EU-fonds	20
7.1 Inleiding	21
7.2 INTERREG B North Sea Region 'NSR'	21
7.3 INTERREG B North West Europe 'NWE'	22
7.4 EFRO/Operationele Programma's	22
7.5 INTERREG A Duitsland-Nederland	22
7.6 Horizon 2020	23
7.7 LIFE	24

1. Inleiding

1.1 PRW

De organisatie Programma naar een Rijke Waddenzee (PRW | rijkewaddenzee.nl) werkt verbindend en initieert projecten en ontwikkelingen. Het is daarbij aanvullend op bestaande organisaties en spelers in het Nederlandse Waddengebied. Het helpt de betrokken overheden, maatschappelijke organisaties, bewoners en gebruikers van de Waddenzee en omgeving om verder te komen met initiatieven en perspectieven. Dit doet PRW aan de hand van vier rollen: uitdagen, aanjagen, ontwikkelen en verbinden. Met focus op transitie naar natuurverbetering en duurzaam (economisch) medegebruik. PRW handelt hierin in verbinding met de opdracht gevende organisaties, is flexibel in haar aanpak en heeft van nature een tijdelijk karakter (2019-2022)

Het PRW handelt in opdracht van:

Het Rijk:

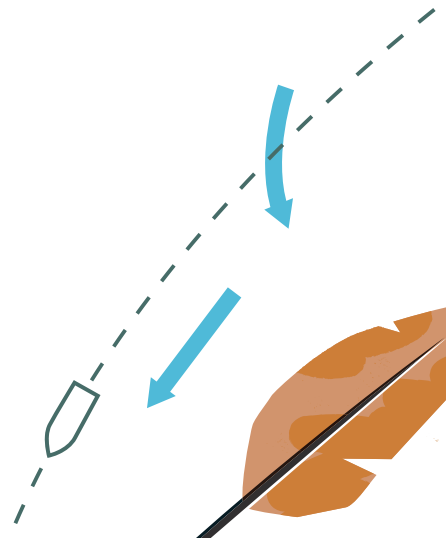
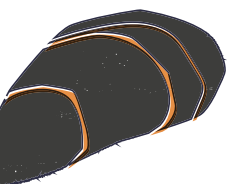
- Ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit;
- Staatsbosbeheer;
- Ministerie van Infrastructuur en Waterstaat;
- Rijkswaterstaat.

De Waddenprovincies:

- Provincie Noord-Holland;
- Provincie Fryslân;
- Provincie Groningen.

De Coalitie Wadden Natuurlijk:

- De Waddenvereniging;
- Vogelbescherming Nederland;
- Stichting Wad;
- Natuurmonumenten;
- Landschap Noord-Holland;
- It Fryske Gea;
- Het Groninger Landschap.

1.2 Verkenning EU fondsen (opdracht aan RVO)

PRW heeft de RVO.nl gevraagd een beknopte analyse te maken van de mogelijkheden binnen de lopende en toekomstige EU fondsen en subsidieprogramma's. Dit heeft als doel:

- te bekijken **hoe deze programma's passen** bij de thema's en pijlers zoals PRW die heeft benoemd in haar nieuwe programma (Programmavoorstel 2019-2022 rijkewaddenzee.nl/wp-content/uploads/2018/12/PRW_web.pdf);
- **welke rol de PRW organisatie kan spelen** bij het gebruik maken van die EU fondsen. Er is nu geen centrale partij die dit organiseert in de Waddenregio terwijl de diverse EU programma's wel mogelijkheden bieden.

Daartoe doet RVO.nl:

- Een **verkenning** in de lopende programma's (met name LIFE, Interreg, Horizon2020) naar de mogelijkheden 'nu' (nog in de huidige programmaperiode 2014-2020) en '**straks**' (de nieuwe programmaperiode 2021-2027).
Aanpak: interviews met contactpersonen van deze programma's en enkele gespecialiseerde bureaus uit het netwerk.
- Een **verkenning** naar mogelijke **rollen** die PRW kan spelen in de ontwikkeling van
 - › nieuwe projecten vanuit de diverse Waddenpartners met cofinanciering vanuit de beschikbare EU programma's
 - › de nieuwe EU programma's zelf, voor de programma periode 2021-2027. De komende 1,5 jaar wordt de inhoud van nieuwe programma's ontwikkeld. PRW en gelieerde organisaties zouden actief de vorming van deze nieuwe programma's kunnen volgen en de wijze waarop de belangen van de Waddenthema's daarmee straks worden bediend.
Aanpak: interviews met contactpersonen van deze programma's op Rijks- en provinciaal niveau.

Uitkomsten:

- Presentatie & discussie over bevindingen in het PRW Programmateam-overleg op 17 september 2019.
- Voorliggende notitie met voorstellen voor acties.
- Afspraken vervolg acties (buiten deze notitie).

2. Belang EU fondsen voor Waddenzee

In hoeverre zijn EU programma's en -fondsen van belang? Hoe helpen die de belangrijke thema's en de beoogde activiteiten van de Waddenpartners te ondersteunen?

Hieronder volgt een aantal afwegingen die helpt die vragen te beantwoorden.

2.1 Wat moet een project voor de projectpartners opleveren?

De eerste afweging is of deelname aan een EU project de Waddenpartners iets oplevert.

Daarbij wordt meestal als eerste aan cofinanciering (geld voor het realiseren van doelen!) gedacht. Minstens zo belangrijk zijn de andere voordelen van EU projecten en van internationale samenwerking: kennis en het vergroten van het netwerk. Voor een aantal programma's (met name Interreg en Horizon2020 en deels ook LIFE) is steeds nadrukkelijk de vereiste om met transnationale partners samen te werken aan een gezamenlijk onderwerp. Vaak kunnen zo voordelen worden behaald. Hieronder is per onderwerp te zien wat deze zijn:

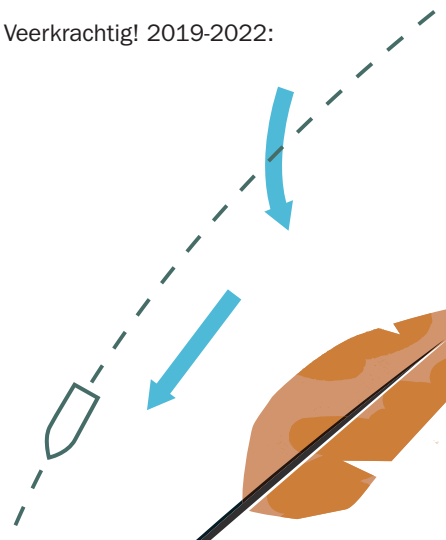
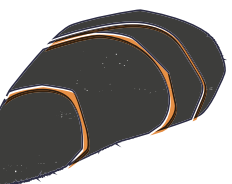
- **FINANCIERING:** De beschikbare EU fondsen (bv. LIFE en Interreg) cofinancieren relevante activiteiten en investeringen en kunnen zo een belangrijke aanvulling of 'multiplier' zijn voor de regionaal of nationaal beschikbare middelen voor het waddengebied. De middelen zijn (nu/straks) beschikbaar en passen op een grote diversiteit aan Waddenthema's. Tegelijkertijd is er meestal sprake van gedeeltelijke cofinanciering (Interreg North Sea Region and most LIFE projects only 50-60%). Geld kan dus in veel gevallen niet de enige reden zijn om aan een EU project deel te nemen.
- **KENNIS:** De meeste EU fondsen vragen lokale/grensoverschrijdende/transnationale samenwerking tussen relevante organisaties. Daarmee wordt de kennishorizon significant verbreed en ontstaat ruimte voor het zinvol halen-en-brengen van kennis en ervaringen. Lokale oplossingen kunnen elders zeer nuttig zijn en dit voorkomt het typische 'opnieuw wiel uitvinden'.
- **NETWERK/DRAAGVLAK/INVLOED:** Internationale samenwerking draagt actief bij aan een groter netwerk, niet alleen voor kennis, ook voor beleidsbeïnvloeding. De Waddenzee beslaat 3 landen en is gebaat bij grensoverschrijdende oplossingen en aanpakken. Door op te schalen van lokale (Noord Nederland) naar internationale samenwerking stijgt het belang van de Waddenzee voor zowel regionale bestuurders, nationale beleidsmakers als de EU. Ook zouden lokale en regionale Waddenzee onderwerpen in Brussel op de agenda kunnen komen via diverse gremia.

2.2 Thematisch en organisatorisch passend?

De tweede afweging is vanzelfsprekend: passen de beoogde (Wadden)activiteiten binnen de EU programmadoelen en werkwijzen?

De Wadden thema's en uitdagingen zijn door PRW samengevat in het programmaplan Wad Veerkrachtig! 2019-2022:

- natuurverbetering
- klimaatverandering
- energietransitie
- verduurzaming van de visserij
- toenemende (internationale) toerisme
- leefbaarheid: krimp en achteruitgang

In grote lijn zijn deze steeds herkenbaar in de thema's die de EU nu en in de komende programmaperiode belangrijk vindt. De uitdaging is om deze thema's te koppelen aan prioritaire thema's van de EU programma's en op basis van initiatieven vanuit de Waddenpartners nieuwe (EU gefinancierde) projecten te ontwikkelen.

In hoofdstuk 3 komt de 'match' tussen Waddenthema's en de meest relevante EU programma's nader aan de orde. Hieronder de samenvatting op basis van een snelle verkenning en eerdere ervaringen:

De **inhoudelijke thematische prioriteiten en de werkwijzen van de verschillende EU fondsen passen bij de doelstellingen en activiteiten van PRW en de Waddenorganisaties**, omdat:

- het **gebied, netwerken & partners overlappen** met die van de diverse EU fondsen.
- er **al een internationaal netwerk is** op diverse onderwerpen dat met name in Duitsland en Denemarken (tevens Waddenzegebieden) aanwezig is.
- **er een goede aansluiting is op thema's & onderwerpen en projectmatige werkwijze**. In hoofdstuk 3 gaan we hier nog een stap verder op in.
- **er ervaring is** vanuit meerdere opdracht gevende organisaties met het gebruiken van EU fondsen (ook op niet-Waddenzee onderwerpen).

Concluderend:

Er is alle reden om vanuit de Waddenorganisaties en PRW verder te verkennen hoe nu en straks (vanaf 2021) de EU fondsen beter te gebruiken.

Op dit moment zijn er al een aantal **EU projecten in uitvoering**. Zij illustreren de uiteenlopende onderwerpen die opgepakt kunnen worden en de soorten samenwerkingsverbanden. Zij zijn ook belangrijk om recente ervaringen ('do's and dont's' voor projectontwikkeling en uitvoering) uit te putten. Hieronder de lijst met projecten (zover bekend) met links naar de desbetreffende websites:

- **Interreg North Sea Region** northsearegion.eu
 - › PROWAD-link (northsearegion.eu/prowad-link)
 - › SalFar (northsearegion.eu/salfar)
- **Interreg NL-DE** www.deutschland-nederland.eu/nl/
 - › Waddenagenda (www.deutschland-nederland.eu/nl/project/watten-agenda-2 & www.deutschland-nederland.eu/nl/project/watten-agenda-2-0-2)
- **Interreg Europe** www.interregeurope.eu
 - › Night Light (www.interregeurope.eu/nightlight)
- **LIFE IP** ec.europa.eu/environment/archives/life/projects/ip.htm
 - › Life IP Deltanatuur (life-ip-deltanatuur.nl)

3. Overzicht EU programma's relevant voor de Wadden

3.1 Mogelijkheden EU-programma's nu/straks

De financiële programmering van de EU loopt in tijdsperiodes van 7 jaren. De huidige periode 2014-2020 eindigt binnenkort. Sommige programma's (LIFE, HORIZON2020) zullen nog een 'call for proposals' aankondigen. Dit betekent dat je een aanvraag kan indienen in een bepaalde ronde. De Interreg programma's hebben praktisch al hun budgetten gealloceerd in projecten (welke doorlopen tot uiterlijk 2023).

De nieuwe programma's worden nu voorbereid. De achterliggende verordeningen voor de toekomstige programma's zijn al in grote lijnen gereed. Ondanks het vertrek van het Verenigd Koninkrijk uit de EU lijkt het er voorlopig op dat de toekomstige programma's gelijkend zijn op de huidige. Vanzelfsprekend zullen de thematische prioriteiten enigszins verschuiven naar de onderwerpen die voor de EU belangrijk worden de komende tijd. Namelijk technische en sociale innovatie gericht op de grote uitdagingen bij de transitie voor energie ('zero carbon'), grondstoffen ('circulaire economie') en klimaatadaptatie.

Wanneer het meerjarig financieel kader voor de periode 2021-2027 wordt vastgesteld kunnen ook de EU (co-)financieringsprogramma's worden afgerond en vastgesteld. Alles is er nu op gericht die ook daadwerkelijk in 2021 te starten. Wanneer de EU-leiders niet tijdig tot overeenstemming komen, bestaat de kans dat er een jaar uitstel ontstaat, waarin geen extra geld beschikbaar is.

Hieronder volgt een korte opsomming van en toelichting op de vooreerst meest relevante programma's voor de Waddenzee en omgeving.

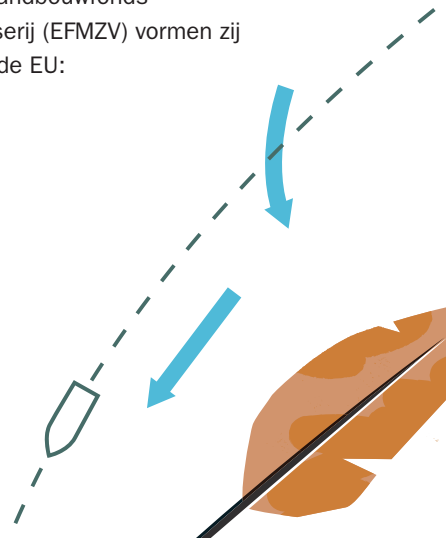
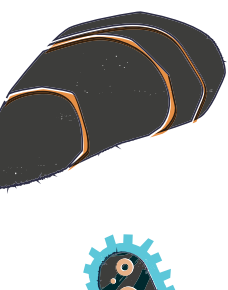
3.2 EU STRUCTUURFONDSEN/'Europese Structuur- en Investeringsfondsen'

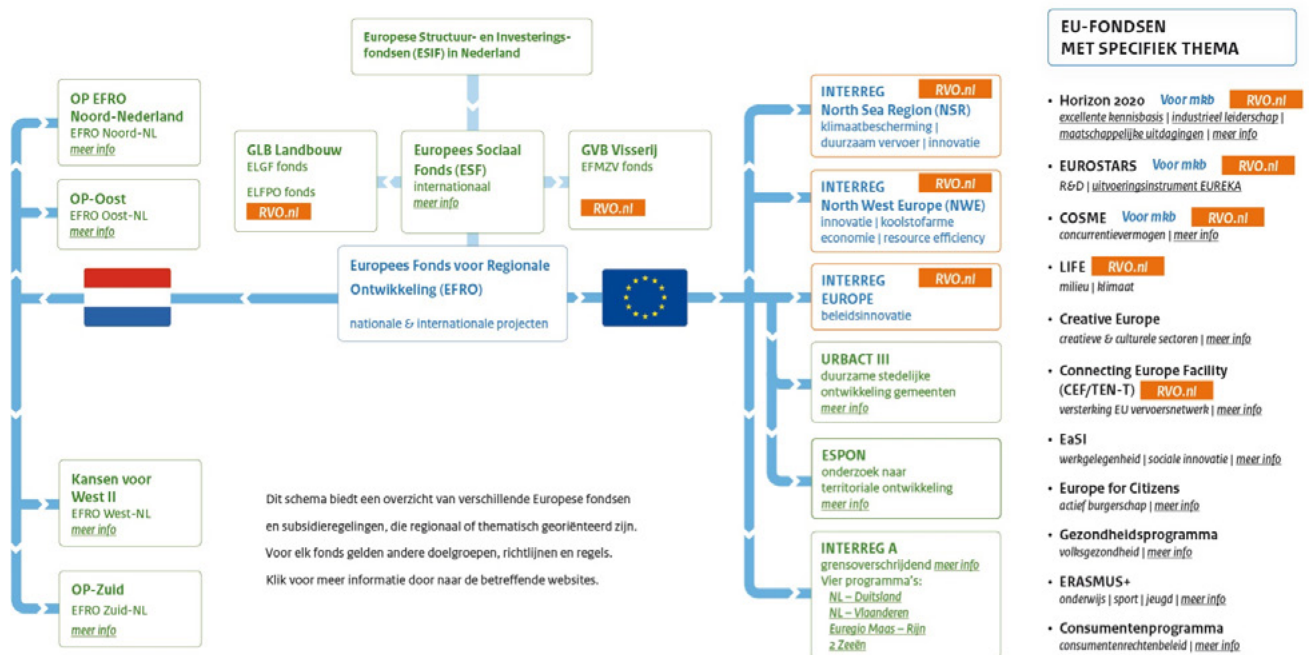
Het regionaal beleid is het belangrijkste investeringsbeleid van de EU. Het regionaal beleid is gericht op alle regio's en steden in de Europese Unie, en is bedoeld om de werkgelegenheid, de concurrentiepositie van ondernemingen, economische groei en duurzame ontwikkeling te ondersteunen en de levenskwaliteit van burgers te verbeteren.

Om deze doelstellingen te bereiken en aan de diverse ontwikkelingsbehoeften van alle regio's in de EU te voldoen, is een bedrag van 355,1 miljard EUR gereserveerd voor het cohesiebeleid voor de periode 2014-2020. Dit is bijna één derde van de totale EU-begroting. Zie: ec.europa.eu/regional_policy/en/2021_2027.

Het regionaal beleid wordt gerealiseerd via drie hoofdfondsen: het Europees Fonds voor Regionale Ontwikkeling (EFRO), het Cohesiefonds (CF) en het Europees Sociaal Fonds (ESF). Tezamen met het Europees Landbouwfonds voor Plattelandsontwikkeling (ELFPO) en het Europees Fonds voor Maritieme Zaken en Visserij (EFMZV) vormen zij de **Europese structuur- en investeringsfondsen (ESI-fondsen)**. Zie de online pagina's van de EU: ec.europa.eu/regional_policy/nl/policy/what/investment-policy

FIGUUR 1 (volgende bladzijde) geeft een aanvullend overzicht.

Figuur 1: overzicht van de verschillende EU structuurfondsen

3.3 POP3 Plattelandsontwikkelingsprogramma

Het plattelandsontwikkelingsprogramma (**POP3**) is het derde Europese subsidieprogramma voor het ontwikkelen, verduurzamen en innoveren van de agrarische sector in Nederland, en een leefbaar platteland inclusief biodiversiteit. Dit is de belangrijkste pijler van het EU Gemeenschappelijk Landbouw Beleid (**GLB**).

Nederland ontvangt van de Europese Commissie ten behoeve van de uitvoering van haar plattelandsontwikkelingsprogramma circa 765 mln. euro aan Europese subsidie uit het Europees Fonds voor de Plattelandsontwikkeling (**ELFPO**; Rural Development Fund). Daarnaast zal de Nederlandse overheid (Rijk, provincies, gemeenten, waterschappen) een eigen bijdrage aan het programma leveren van minimaal eenzelfde bedrag. De POP3-subsidies zijn verdeeld in nationale regelingen (rijksregelingen) en subsidies per provincie.

Kijk voor uitgebreidere toelichting op:

- ec.europa.eu/info/food-farming-fisheries/key-policies/common-agricultural-policy/rural-development
- www.rvo.nl/onderwerpen/agrarisch-ondernemen/glb/plattelandsontwikkelingsprogramma-pop3-wegwijzer
- regiebureau-pop.eu

3.4 EFRO Operationele Programma's Nederland

Binnen Nederland zijn er vier regionale programma's gericht op innovatiebevordering, zowel algemeen als voor verduurzaming van de economie. De betrokken overheden en andere partijen leggen een evenredig deel in. Doelgroepen zijn MKB en samenwerkingsverbanden van bedrijven en kennisinstellingen.

Voor de Wadden zijn Noord- en West-Nederland relevant:

ec.europa.eu/regional_policy/nl/atlas/programmes

- **NOORD** SNN/Samenwerkingsverband Noord Nederland (Drenthe, Groningen, Friesland)
 - › www.snn.eu
 - › ec.europa.eu/regional_policy/nl/atlas/programmes/2014-2020/netherlands/2014nl16fop001
- **WEST** (Noord- en Zuid-Holland, Flevoland, Utrecht)
 - › www.kansenvoorwest2.nl
 - › ec.europa.eu/regional_policy/nl/atlas/programmes/2014-2020/netherlands/2014nl16fop002

3.5 Programma's voor Europese Territoriale Samenwerking | INTERREG

Europese territoriale samenwerking of 'Interreg' is een van de twee doelstellingen van het EU cohesiebeleid. Dit geeft het kader voor de uitvoering van gezamenlijke projecten voor innovatie, sociale ontwikkeling en beleidsontwikkeling door lokale, regionale en nationale organisaties met organisaties uit andere landen. Zie voor verdere informatie: ec.europa.eu/regional_policy/nl/policy/cooperation/european-territorial.

Interreg is opgebouwd rond drie typen samenwerking:

- cross-border (Interreg A, 60 programma's, 4 in NL),
- transnational (Interreg B, 15 programma's, 2 in NL) en
- interregional ('Interreg C' 1 samenwerkingsprogramma: INTERREG Europe, en 3 netwerprogrammas (Urbact III, Interact III and ESPON)

De periode 2014-2020 is de vijfde ('V') Interreg periode sinds de start 30 jaar geleden.

Vier van deze Interreg programma's voor EU samenwerkingsprojecten zijn relevant voor de Wadden/PRW:

1. INTERREG V A 'cross border' Duitsland-Nederland www.deutschland-nederland.eu

Grensoverschrijdend programma waarbij de EU projecten cofinanciert voor samenwerking tussen partijen van de grensregio's. De belangrijkste doelstellingen van het programma zijn de verhoging van de innovatiekracht van de grensregio en het verminderen van de barrièrewerking van de grens.

2. INTERREG V B 'transnational' North Sea Region www.northsearegion.eu

Transnationaal programma waarbij de EU projecten cofinanciert (50%) voor samenwerking tussen partijen van de regio's rondom de Noordzee (6 lidstaten + Noorwegen). Dat zijn zowel overheden en publieke uitvoeringsorganisaties, kennisinstututen, NGO's als ondernemingen. In die projecten wordt aan zeer uiteenlopende gezamenlijke onderwerpen gewerkt, gericht op het vinden van oplossingen die na het project breder kunnen worden uitgerold in de Noordzee regio. De diverse Waddenthema's sluiten hier nu goed bij aan (daarbij is altijd creativiteit nodig, om te komen tot een passend projectvoorstel: zie daarvoor bijlage 2).

3. INTERREG V B 'transnational' North West Europe www.nweurope.eu

Transnationaal Interreg programma van de regio's ten zuiden van North Sea Region. Alleen de Nederlandse 'regio' provincie Noord-Holland kan daarvan als 'Waddenregio' worden aangemerkt. Hierdoor niet bijzonder relevant voor PRW.

4. INTERREG V 'C' / 'interregional' Europe www.interregeurope.eu

Het programma is bedoeld ter verbetering van het cohesiebeleid door uitwisseling van ervaringen en overdracht van goede praktijken tussen en gezamenlijke initiatieven van 28 regio's van de Europese Unie (plus Noorwegen en Zwitserland). Dit gebeurt op thematische doelstellingen, zoals innovatie, het mkb, een koolstofarme economie en milieubescherming. Dit programma is heel bijzonder, aangezien het alleen de manier kan beïnvloeden waarop andere operationele programma's hun financiering inzetten voor de thematische doelstellingen.

3.6 LIFE

LIFE is het programma van de Europese Unie voor de ontwikkeling en uitvoering van het Europese natuur- en milieubeleid. ec.europa.eu/easme/en/life

De ministeries van Infrastructuur & Milieu en Economische Zaken zijn verantwoordelijk voor de uitvoering van LIFE in Nederland. Het programma ondersteunt ontwikkelings-, implementatie-, monitoring-, evaluatie- en communicatieprojecten op het gebied van:

- natuur en biodiversiteit (o.a. verbeteren van Natura 2000 gebieden);
- milieu en efficiënt hulpbronnengebruik (pilots en demonstratie van innovatieve milieutechnologieën);
- klimaatverandering (adaptatie en mitigatie).

3.7 HORIZON2020

Horizon 2020 is het programma van de Europese Commissie om Europees onderzoek en innovatie te stimuleren. Het totaalbudget voor de periode 2014-2020 is ongeveer €80 miljard. Met Horizon 2020 willen de Europese Commissie en de Nederlandse overheid wetenschap en innovatie stimuleren in het bedrijfsleven en de academische wereld. Zo kunnen zij het concurrentievermogen van Europa vergroten. Daarnaast willen zij het bedrijfsleven en de academische wereld uitdagen om samen oplossingen te bedenken voor maatschappelijke vraagstukken die in heel Europa spelen. Bijvoorbeeld voor klimaatverandering, vergrijzing, voedselveiligheid en betaalbare duurzame energie.

Bovenstaande lijst is zeker niet uitputtend. In overleg met deskundigen van RVO, provincies en ministeries kan er gekeken worden naar andere fondsen die op het eerste gezicht niet van toepassing lijken.

4. Rollen en acties PRW, nu & straks

4.1 'Nu & straks'

Met het eind van de huidige EU programmaperiode én budgetten in zicht (2014-2020), tekent zich een heldere grens aan tussen 'nu' en 'straks'. **Straks** bieden de programma's en fondsen van de periode 2021-2027 nieuwe inhoudelijke mogelijkheden en nieuwe budgetten voor het (co-)financieren van initiatieven in en om de Waddenzee. Dan zal de nadruk vooral komen te liggen op (het stimuleren van) nieuwe projectontwikkeling (zie bijlage 2). **Nu** ligt de nadruk op het op de hoogte blijven van:

- de nieuwe programma's in ontwikkeling en waar mogelijk de inhoudelijke beïnvloeding daarvan (zie bijlage 3 voor verdere toelichting).
- het waar mogelijk nog benutten van de resterende budgetten door het stimuleren van projectontwikkeling.

4.2 Rollen & acties PRW

PRW kan een aantal verschillende rollen kiezen voor het beter benutten van EU fondsen nu en straks. In overleg met de EU contactpersonen van de opdracht gevende organisaties en op basis van de ervaringen met EU projectontwikkeling vanuit RVO.nl zijn de volgende rollen denkbaar. Deze zijn te verdelen in:

- het stimuleren van projectontwikkeling;
- het beïnvloeden van beleid en het bouwen van een bestuurlijk- en kennisnetwerk.

In bijlage 1 staan puntsgewijs enkele aanvullende observaties genoteerd op basis van interviews met een aantal organisaties. Hieronder staan de verschillende rollen uitgelegd met daarbij een aantal acties.

A. Kennis mobiliseren EU fondsen

Faciliteren dat de activiteiten van PRW en gelieerde partners **toegang hebben tot de EU fondsen** door het:

- verder in beeld brengen EU doelen & aansluiten Wadden-onderwerpen;
- ondersteunen bij EU processen & regels;
- in beeld brengen van wie doet wat? Daarbij is afstemming nodig met PRW gelieerde organisaties waar de kennis van de diverse EU fondsen al is.

B. Verdere kennis mobiliseren behoeftes Wadden netwerk

Faciliteren van de **kennisbehoeftes voor PRW** en de (ook transnationale) Waddenpartners en de behoefte **waar EU aanvulling op de beschikbare budgetten welkom** is.

- verkennen: wat wordt belangrijk? wat staat te gebeuren? wat internationaal?
- signaleren: wat past binnen EU regelingen? wat is rijp voor projectontwikkeling?
- voorsorteren op rolverdeling projectontwikkeling en projectorganisaties: wie doet wat? wie kan welke rol vervullen in een project? hoe vullen partijen elkaar aan?

C. Projectontwikkeling met ('transnationale') partijen

Faciliteren in **het proces van projectidee > projectvoorstel**. Dit is een concretiserende stap aanvullend op bovenstaande twee activiteiten.

- organiseren van verkennen projectidee & projectontwikkeling
- hierbij rollen afstemmen & kiezen rol PRW en gelieerde organisaties!
- wie doet de initiator- en adviseurs-rol ? is dat bijvoorbeeld een rol voor PRW ?
- een lead partner/partner rol?
- gedurende de projectontwikkeling: coördineren van EU fondsen via het netwerk van PRW en gelieerde partners? het organiseren van nationale 'match funding'? het organiseren van bestuurlijke commitment in projecten?

D. Projectuitvoering

- **PRW geen rol als partner in project** - zie rol C.
- Oppakken van de communicatie- en kennisdelen activiteiten van de lopende projecten en boodschappen breder delen in eigen netwerk.

E. Follow-up van projecten & bestuurlijke betrokkenheid

Voorwaarde voor veel EU projecten is om te organiseren dat de projectuitkomsten na afloop van het project worden behouden en breder toegepast. In de praktijk blijkt dat steeds lastig. Een programma organisatie zoals PRW nu heeft met een breed netwerk (ook bestuurlijk) en een brede set doelstellingen is bij uitstek geschikt om zo'n rol te vervullen:

- inhoudelijk: vergroten impact projectresultaten, opschalen effecten van oplossingen uit projecten;
- bestuurlijk: bestuurlijke inbedding van projectuitkomsten zodat deze na de looptijd van een project verder worden gedragen en geïmplementeerd.

F. Stimuleren EU projectontwikkeling

Hiervan is reeds gemeld dat nu - aan het einde van de EU programmaperiode 2014-2020 - de meeste EU fondsen zijn uitgeput behoudens enkele uitzonderingen. De voorgestelde acties hier zijn vooralsnog ter voorbereiding van het benutten van EU fondsen voor Waddendoelen vanaf 2021 (EU programmaperiode 2021-2027).

Volgende acties die hierbij worden voorgesteld:

- acties af te stemmen met alle partijen die actief zijn op dit gebied in de Waddenzee;
- samen met deze partijen besluit te nemen over de te kiezen organisatievorm om de projectontwikkeling te van de grond te krijgen;
- voorstel is om z.s.m. een eerste bijeenkomst te organiseren waarbij een shortlist van project ideeën wordt gemaakt;
- deze tevens te gebruiken voor de beleidsbeïnvloeding.

Wat is nodig in 2020 (voor de start van de nieuwe EU programmaperiode)?

- Een 'shortlist' met projectideeën die geschikt zijn om uit te werken en in te dienen in één van de diverse EU programma's, eerste rondes 2020.
- Een check van die shortlist op de thema's van de EU programma's in ontwikkeling (zie 4.1 Beleidsbeïnvloeding).
- Afspraken over wie die projectideeën verder trekt en met welke organisatievorm.

Hoe kom je daar?

- 'Huiswerk' vanuit het gehele 'wadden netwerk': 'long-list' met activiteiten en projecten voor de jaren 2021-2023 (bij welke thema's? kennis/innovatie/investering/beleid?) [eerste 4 maanden 2020].
- Bijeenkomst(en) om tot een 'shortlist' van levensvatbare projectideeën te komen voor de eerste indieningsrondes en daarbij organisatie afspraken te maken.

G. Beïnvloed de inhoud van de nieuwe EU subsidieprogramma's 2021-2027

Voor de nieuwe programma's moet de focus nu liggen op beïnvloeding van inhoud van de toekomstige programma's die op dit moment wordt voorbereid.

Er zijn twee wegen van beleidsbeïnvloeding denkbaar nu:

- beïnvloeding van de inhoud en vorm van de nieuwe EU programma's in ontwikkeling. Beleidsbeïnvloeding via lopende 'programme preparation groups'; daarin worden de inhoudelijke thema's (thematische prioriteiten) van de nieuwe programma's, de budgetten en de procesafspraken (proces, administratie, governance) afgestemd, door delegatie van de lidstaten. Zie bijlage 3 voor verdere suggesties hoe en wanneer dit aan te pakken vanuit PRW.
- beïnvloeding van de nationale en regionale beleidsplannen, zodat deze op hun beurt aansluiten bij de EU doelen en programma's in de komende 7 jaar. De aanpak hiervoor valt buiten bereik van deze notitie en moet worden opgepakt in samenspraak met de provincies.

PROGRAMMA NAAR EEN RIJKE WADDENZEE

WAD VEERKRACHTIG!

5. Bijlage 1. Vragenronde rollen PRW & EU fondsen

Vragenronde

RVO.nl deed een 'belronde' langs de EU adviseurs van de opdrachtgevers van PRW. De belangrijkste vragen daarbij waren:

- wat is de bekendheid van doelen en activiteiten van het Programma naar een Rijke Waddenzee?
- welke rollen zou PRW kunnen invullen voor het optimaal gebruik maken van de EU programma's/fondsen?

Hierbij het overzicht:

Er werd kort gesproken met de volgende organisaties:

- Staatsbosbeheer; is erg actief in LIFE en Interreg
- Natuurmonumenten; is erg actief in LIFE
- Waddenvereniging; heeft ervaring maar is niet actief bezig
- Vogelbescherming; heeft enige ervaring eveneens met LIFE IP
- Waddenacademie; heeft ervaring met Interreg Noordzee en Horizon 2020 rond arbeidsmarkt thema's

Er werd uitgebreid gesproken met:

- Provincies Groningen, Friesland, Noord-Holland & Rijkswaterstaat

Beeld uit vragenronde:

Het gedeelde beeld uit de gesprekken met de Waddenprovincies en RWS was eensluidend:

- PRW kan een belangrijke rol spelen om voor provincies en RWS de (uiteenlopende) Waddenthema's te koppelen aan de thematische prioriteiten van de EU fondsen. Daarbij wordt vooralsnog gedacht aan het signaleren van mogelijkheden vanuit het netwerk (potentiële partnerorganisaties) en de lopende/aanstaande activiteiten (de pilots in de projecten) en de kennisbehoeftes.
- Een actieve rol van PRW wordt door alle organisaties verwelkomd!
- De belangrijkste rol die PRW kan vervullen is actie en beweging creëren!
- Uitproberen en nieuwe dingen proberen is daarbij belangrijker dan afwachten.
- Het verdubbelen van de beschikbare budgetten met EU geld op de Waddenonderwerpen is ook meer dan welkom.
- Signaleren van onderwerpen vanuit netwerk is cruciale rol PRW.
- Het samen optrekken met de adviseurs en beleidsmedewerkers wordt aangemoedigd. Niet in concurrentie, maar nadrukkelijk om elkaar aan te vullen. De provinciale EU adviseurs krijgen daarbij via PRW beter zicht op het Wadden-netwerk en Waddenactiviteiten enerzijds en anderzijds krijgt PRW toegang tot uitgebreide kennis van de diverse EU fondsen.
- Het samen optrekken met de adviseurs van de opdrachtorganisaties (én met die van RVO.nl voor de EU fondsen) kan precies die 'creativiteit' en 'omdenken' opleveren dat nodig is voor het ontwikkelen van succesvolle projectvoorstellen (zie 2.4). EU projectontwikkeling vraagt nu eenmaal een zekere 'lenigheid' van denken op thema's en op het combineren van budgetten (w.o. provinciale, Waddenfonds, enz.).
- Een rol als trekker/partner in een EU project ligt voor PRW minder voor de hand, gezien de aard van PRW.

Mogelijke (deels gezamenlijke) activiteiten voor/met PRW kunnen zijn:

- Regelmatige bijeenkomsten (2x per jaar?) waarbij thema's en onderwerpen aangewezen worden die geschikt en 'rijp' zijn om in te brengen voor verdere EU projectontwikkeling. Alleen met adviseurs PRW/opdracht organisaties/EU fondsen.
- Projectontwikkelingsbijeenkomsten met geselecteerde partijen uit het Waddennetwerk, ter verkenning van de haalbaarheid en inhoud van EU project-ideeën.
- Afstemming met de 'andere' Wadden- en Noordzee organisaties is verlangd. Daarbij hoeft wederom niet gevreesd te worden voor concurrentie: PRW heeft een dankbare complementaire rol, zolang ze die maar actief invult.
- North Sea Commission <https://cpmr-northsea.org>
- Common Wadden Sea Secretariat CWSS <https://www.waddensea-worldheritage.org>

PROGRAMMA NAAR EEN RIJKE WADDENZEE

WAD VEERKRACHTIG!

6. Bijlage 2. Projectontwikkeling

Nadat is besloten op welke wijze de Waddenorganisaties en PRW zich gaan organiseren rond de EU fondsen is het belangrijk om dit op een juiste manier te gaan doen. Een aantal onderwerpen die hieronder worden aangestipt zijn hierbij van wezenlijk belang.

Ontwikkelen gezamenlijke thema's

Nadrukkelijk de losse belangen en expertise van de verschillende partijen om te vormen van “dit zou ik graag willen doen en daarvoor is EU cofinanciering welkom” naar: “dit is het gezamenlijke probleem/onderwerp waar onze afzonderlijke bijdragen elkaar aanvullen tot een gedeelde oplossing”.

Dat soort creativiteit bij het benutten van de beschikbare fondsen zou een organisatie als PRW bij uitstek kunnen ondersteunen. Met haar brede netwerk tussen beleid, uitvoering en gebruikers in, zijn daarbij meerdere rollen te kiezen (zie hoofdstuk 4).

Succesvolle projectontwikkeling EU subsidies: wees creatief met thema's!

Uit overleg met de betrokkenen van die projecten wordt duidelijk dat creativiteit een cruciale factor is bij het opbouwen van een project met EU bijdrage. De lopende en waarschijnlijk toekomstige EU programma's bieden veel aanknopingspunten. In praktijk is het bijna nooit zo dat de voorgenomen activiteiten van PRW 1:1 tot een EU samenwerkingsproject zullen leiden. De projectontwikkeling vraagt bijna altijd een gedachtenomslag van het eigen initiatief of projectidee naar een meer integraal projectonderwerp.

Voorbeeld Nieuwe Hollandse Waterlinie:

Voor de forten van de Nieuwe Hollandse Waterlinie werden nieuwe bestemmingen gezocht, die recht doen aan enerzijds de cultuurhistorie en monumentale status en anderzijds een toekomstgericht beheer en gebruik mogelijk maakten.

In de periode 2000-2013 werd zo'n 10 miljoen euro aan EU gelden binnengehaald, vanuit verschillende EU fondsen:

Fort Werk IV	EOGFL, ESF (via Stichting Herstelling)
Fort Nieuwersluis	ESF (via Stichting Herstelling)
Fort Uitermeer	ESF (via Stichting Herstelling)
Fort Altena	EOGFL
Fort Vechten	EOGFL, Leader, ESF
Fort Aan de Klop	Interreg B
All Fortresses	Interreg B (for entrepreneurs, volunteers, management)
All Fortresses	Interreg C (for knowledge)
All Fortresses	Climate CIC
UNESCO	DG Enterprise

Voor de meeste van deze voorbeelden gold dat een creatief 'omdenken' ten grondslag lag aan de projectontwikkeling van de succesvolle subsidieaanvraag. Uitgaande van 'fort', 'cultureel erfgoed', of 'herbestemming monumenten' bleken de EU fondsen nauwelijks passende thema's te bieden. Wanneer de slag werd gemaakt naar wat ervoor nodig was om de forten te behouden, beheren en te herbestemmen, konden wél aanknopingspunten worden gevonden voor een succesvol projectvoorstel:

- 'ondernemersnetwerk'
- 'jongeren met afstand tot de arbeidsmarkt'
- 'nieuwe management modellen voor cultureel erfgoed'
- 'het betrekken van niet-professionals bij het beheer.'

Ook met de Waddenzee thema's zoals genoemd in paragraaf 2.2 moet op deze creatieve manier worden omgegaan.

Ontwikkelen netwerk

Programma's zoals Interreg, HORIZON en LIFE vragen vaak nadrukkelijk ook een 'transnationale' samenwerking. Het is daarom belangrijk om al voorafgaand aan de projectontwikkeling een netwerk op te bouwen van partnerorganisaties 'over de grens'. Deze goed leren kennen is cruciaal om hen uit te dagen actief in dat creatieve projectontwikkeling proces deel te nemen.

Opzetten EU-projectteam

Succesvolle projectontwikkeling: hoe organiseer je dat? Essentieel bij het effectief benutten van EU fondsen is het organiseren van inzet met de juiste expertise. Succesvolle projectontwikkeling vraagt een toegewijd projectteam met een expliciete taakverdeling:

- een trekker (verbinden, overtuigen, verhaal vormgeven, draagvlak & commitment bouwen);
- een budget voor reiskosten (voor netwerkopbouw en projectontwikkeling) en evt inhuur derden voor de expertise die ontbreekt;
- een schrijver (vertalen van wensen partner organisaties naar tekst die past op de eisen van de EU fondsen, ervaring met die EU vereisten, bij voorkeur 'native speaker' – of die aanvullend zoeken);
- een begrotingsdeskundige (opzetten budget/begroting van 'grote brokken planning' tot de 'nitty-gritty' van uurtarieven en investeringen);
- een kerngroep van 1-3 initiatief nemende partnerorganisaties (die elkaar in de basis aanvullen, willen samenwerken op een onderwerp en bereid zijn om de het partnerschap verder uit te bouwen);
- bestuurlijk commitment (eigen én partnerorganisaties) inrichting (én draagvlak) van de organisaties op de administratieve vereisten van de EU fondsen om straks soepel te voldoen aan de rapportage eisen en betalingsvoorwaarden;
- bestuurders van de organisaties mee te nemen in de plannen voor deelname aan EU projectontwikkeling zodat bij politieke besluitvorming hierover geen onverwacht negatief advies komt ;
- bestuurders actief te laten participeren in activiteiten rondom de projecten.

PROGRAMMA NAAR EEN RIJKE WADDENZEE

WAD VEERKRACHTIG!

7. Bijlage 3. Advies proces- planning 'beleidsbeïnvloeding' Wadden per EU-fonds

RVO.nl | Albin Hunia & Peter Ros | 21 januari 2020

7.1 Inleiding

Op verzoek van Programma Rijke Waddenzee deed RVO.nl 2e helft 2019 een verkenning naar de wijze waarop de Waddenpartners de diverse EU fondsen beter kunnen benutten ("Kansen EU-fondsen & Waddenzee" | definitief april 2020). Dit advies komt daar uit voort.

In de overgang van de lopende (2014-2020) naar de nieuwe EU programmaperiode (2021-2027) is het nu het goede moment om te controleren of de voor de Wadden relevante thema's goed zijn vertegenwoordigd in de thematische prioriteiten van de diverse EU fondsen. En - waar nodig en mogelijk - om te organiseren dat daar extra aandacht voor komt.

Hieronder volgt per Wadden-relevant EU fonds/programma (waar RVO.nl zicht op heeft) een samenvatting van het proces van programmavoorbereiding en wie (contactpersonen) daar vanuit Nederland bij betrokken zijn. De contactgegevens zijn via de betreffende organisaties te vinden en hier niet gedeeld in verband met de AVG.

7.2 INTERREG B North Sea Region 'NSR' northsearegion.eu

Transnationaal programma waarbij de EU projecten co-financiert (50%) voor samenwerking tussen partijen van de regio's rondom de Noordzee (6 lidstaten + Noorwegen). Dat zijn zowel overheden en publieke uitvoeringsorganisaties, kennisinstituten, NGO's als ondernemingen. In die projecten wordt aan zeer uiteenlopende gezamenlijke onderwerpen gewerkt, gericht op het vinden van oplossingen die na het project breder kunnen worden uitgerold in de Noordzee regio. De diverse wadden-thema's sluiten hier nu goed bij aan (daarbij is altijd creativiteit nodig, om te komen tot een passend projectvoorstel – zie BIJLAGE 2).

De lidstaten van de regio's rondom de Noordzee hebben een directe stem in het programma, over programmavoortgang, goedkeuring van projecten én de ontwikkeling van het nieuwe programma. Voor Nederland worden de betrokken regio's (provincies Zeeland, Zuid- en Noord-Holland, Flevoland, Overijssel, Drenthe, Friesland, Groningen, aangevuld met de grote gemeentes daarin/de VNG, en de Unie van Waterschappen) bijeengeroepen in de voorbereiding van Nederlandse standpunten. Een afvaardiging van Rijk (RVO.nl namens MinI&W), provincies en gemeentes/waterschappen neemt als lidstaatdelegatie deel aan de stuurgroep overleggen van het programma (Monitoring Committee MC, Steering Committee SC en 'programme preparation group' PPG).

Invloed uitoefenen via: Nationale Advies Commissie Interreg NSR

Deze mensen benaderen om af te stemmen over de Waddenthema's: hoe die zijn verankerd in het nationale en regionale beleid en hoe die terug zouden moeten komen in de thematische prioriteiten van het nieuwe Interreg North Sea Region programma. Alleen de voor de Wadden relevante regio's zijn meegenomen! De genoemde contactpersonen zijn veelal de regionale adviseurs EU fondsen. Voor het verder verkennen van beleidsthema's zal soms doorverwezen moeten worden naar betreffende beleidsambtenaren – welke veelal vanuit het wadden-netwerk bekend zullen zijn!

- Provincie Noord-Holland | Yolanda Schmal
- Provincie Fryslân | Khoji Wesselius & Albert Ruiters
- Provincie Groningen | Nina Knol
- VNG | Bas van den Barg (1e half jaar 2020)
- Unie van Waterschappen | Wimjan van der Heijden
- Rijkswaterstaat | Liesbeth van Riet-Paap

Lidstaatdelegatie NL Interreg NSR (stuurgroepen MC/SC/PPG)

- RVO.nl | Frank Everaarts & Machtelijn Brummel
- Provincie Noord-Holland | Yolanda Schmal
- Hoogheemraadschap Schieland en Krimpenerwaard | Yill Voegelezing-Havers
- Provincie Drenthe | Johan Scholte

Wanneer invloed uitoefenen op programma-ontwikkeling:

- Eind-februari 2020
- Bespreking van de PPG programme preparation group.
- 1. 'Achievements report' & 2. Oriëntatie notitie bespreken, besluiten start 3. 'Scoping study'
- Hierin wordt teruggeblikt op het huidige programma (1.), de eerste richting voorgesteld voor het volgende (2.) en de start gemaakt met verdere uitwerking van de inhoud van het nieuwe programma (3.).
- het lijkt verstandig om vóór dit moment de betrokken wadden-regio's te attenderen op dit proces en hen mogelijk al te laten nadenken over wat zij 'terug zouden willen zien' in het Interreg NSR programma.
- 2e-helft-mei 2020
- Bespreken van het eerste concept 'Scoping study' door de PPG programme preparation group.

Dit lijkt het eerste moment om te controleren of de wadden-thema's voldoende aan bod komen en/of te zorgen voor extra nadruk op thema's. De vertegenwoordigers van de regio's moeten hiertoe de NL delegatie van informatie voorzien.

- 2e-helft-juni 2020
- North Sea Conference (Rotterdam), openbaar evenement.
- Publieke consultatie over het vormgeven van het nieuwe Interreg programma.
- September 2020
- Bespreking (PPG programme preparation group) van 'Scoping study' en start schrijven van het Operationeel Programma.
- Waar nodig wadden-thema's laten benadrukken door NL delegatie via inbreng regio.
- Medio november 2020
- Bespreking (PPG programme preparation group) van eerste concept Operationeel Programma.
- Opvolgen inbreng NL delegatie via regionale vertegenwoordigers.
- December 2020
- Tweede concept Operationeel Programma gereed voor ministeriële consultaties lidstaten.
- Laatste inbreng lidstaten via PPG programme preparation group.

7.3 INTERREG B North West Europe 'NWE'

www.nweurope.eu

Transnationaal Interreg programma van de regio's ten zuiden van North Sea Region. Alleen de Nederlandse 'regio' provincie Noord-Holland kan daarvan als 'Waddenregio' worden aangemerkt. Dat lijkt te beperkt om actief in te zetten op het beïnvloeden van dit programma voor het actief meenemen van 'Waddenthema's'.

7.4 EFRO/Operationele Programma's

Nog uit te werken in overleg met provincies Noord-Holland, Friesland, Groningen, Drenthe.

7.5 INTERREG A Duitsland-Nederland

Nog uit te werken in overleg met contactpersonen van noordelijke provincies. Valt buiten het bereik van deze notitie

7.6 Horizon 2020

ec.europa.eu/programmes/horizon2020/en & www.rvo.nl/subsidie-en-financieringswijzer/horizon-2020

Het EU programma Horizon 2020 biedt ondersteuning aan bedrijven, onderzoekers en kennisinstellingen die werken aan onderzoek, technologische ontwikkeling en innovatie. Horizon 2020 is een groot ambitieus programma met veel verschillende onderdelen en mogelijkheden. Rijksdienst voor Ondernemend Nederland (RVO.nl) stimuleert en ondersteunt Nederlandse deelnemers aan Horizon 2020 als nationaal contactpunt voor dit programma.

Invloed uitoefenen via:

- De betrokken medewerkers van RVO.nl <https://www.rvo.nl/subsidies-regelingen/hoe-kunnen-wij-u-helpen-horizon-2020>;
- Saske Hoving | eerste aanspreekpunt voor o.m. de Waddenthema's .

Wanneer invloed uitoefenen op programma-ontwikkeling:

Nu wordt gewerkt aan het 'strategische programme'. Het concept daarvan wordt voor de zomer aan de lidstaten gepresenteerd voor commentaar. Het zou handig kunnen zijn als de Waddenpartijen gezamenlijk (bijvoorbeeld via Programma naar een Rijke Waddenzee) zorgen dat ze op dat moment mee kunnen kijken en controleren of de geformuleerde 'challenges' in het 'strategische programme' niet beperkend zijn voor de uitdagingen in het Waddengebied (bijvoorbeeld: check of maritieme onderwerpen niet alleen over 'oceanen' gaan, maar ook over ondiepe- en binnenzeeën).

Acties:

- aanmelden bij RVO.nl om op de hoogte te blijven van ontwikkelingen en momenten van meelezen/invloed uitoefenen.
- verkennen Horizon 2020 programma en bedenk:
 - › wat mist in het huidige programma?
 - › wat volgende keer beter / mag niet ontbreken?
 - › waarop conceptteksten checken, zodat belangrijkste wadden-thema's niet zijn uitgesloten?
- zorg vooraf dat de Wadden-(onderzoek & innovatie)thema's in algemene termen zijn verwoord (als 'uitdagingen' rondom bijvoorbeeld visserij, biodiversiteit, .. Waarom is onderzoek daaraan belangrijk?) En (nog) niet tot op het niveau van specifieke onderzoeksvragen. Houd er rekening mee dat vanuit verschillende hoeken vragen en belangen zullen worden ingebracht.
- na de zomervakantie wordt het 'strategische programme' afgerond en worden de 'topics' van het programma nader uitgewerkt. Dan ook nader afstemmen met wadden-partijen en RVO.nl.

Aanvullende acties:

- zorg voor afstemming met de andere betrokken wadden-lidstaten (D & Dk)!
- verken welke andere op Europees niveau opererende 'gremia' de Waddenthema's en belangen behartigen. Breng niet alleen via lidstaat Nederland, maar ook via die organisaties een gedeeld advies uit. Denk daarbij bijvoorbeeld ook aan Europese partnerschappen via <https://www.era-learn.eu/partnerships-in-a-nutshell/r-i-partnerships/european-partnerships-under-horizon-europe/partnerships-under-preparation/candidates-for-european-partnerships/31-a-climate-neutral-sustainable-and-productive-blue-economy>.
- verken de EU 'missie-gedreven aanpak' voor onderzoek en innovatie (bijvoorbeeld ec.europa.eu/info/horizon-europe-next-research-and-innovation-framework-programme/mission-area-healthy-oceans-seas-coastal-and-inland-waters_en) en hoe die kan helpen om de uitdagingen voor het waddengebied helderder te krijgen en de belangen daaruit beter te verwoorden richting het nieuwe programma.

7.7 LIFE

ec.europa.eu/easme/en/life & www.rvo.nl/subsidie-en-financieringswijzer/life

LIFE is een subsidieprogramma van de Europese Unie. Doel is om innovatieve projecten te ondersteunen die passen in het Europese natuur-, milieu- en klimaatbeleid. Ze moeten het beleid verder ontwikkelen of in de praktijk brengen. Elke organisatie in de EU kan meedoen. Van grote en kleine bedrijven tot overheden en non-gouvernementele organisaties (ngo's).

In afstemming met de LIFE contactpersonen van RVO.nl lijkt de conclusie nu:

het huidige programma biedt ruim voldoende mogelijkheden om de Waddenthema's te bedienen. Het toekomstige programma zal sterk lijken op het huidige, aangevuld met het 'renewable energy' thema (nu Horizon 2020). Actieve 'beleidsbeïnvloeding' op de inhoud van het programma lijkt niet nodig.

Acties (zie ook acties document 'EU-fondsen/Wadden!'):

Maak een lijst van mogelijke projectideeën vanuit de Waddenthema's en beoogde activiteiten van de diverse Waddenpartijen. Beleg een verkenning (eventueel uitbesteden) waarmee wordt gekeken in hoeverre die nu al passen binnen het huidige LIFE programma en dien eventueel - samen met de LIFE contactpersonen van RVO.nl - voor de volgende 'call for proposals' in 2020 al een projectvoorstel in. Bereid overige projectideeën voor indiening in de volgende programmaperiode. Houd daarbij bij voorbaat sterk rekening met de 'transnational replication' van projectervaringen en resultaten, bij voorkeur door samenwerking met transnationale organisaties. Wees alert op strakke project doelbepaling, administratie, evaluatie en een lage uurtarief.

EMFF/EMVAF (Europees Maritiem Visserij en Aquacultuur Fonds nieuwe programmaperiode & EFMZV Europees Fonds voor Maritieme Zaken en Visserij)

ec.europa.eu/fisheries/cfp/emff_en & ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/IP_18_4104

The EMFF is the fund for the EU's maritime and fisheries policies for 2014-2020. For the next long-term EU budget 2021-2027, the Commission is proposing €6.14 billion under a simpler, more flexible fund for European fisheries and the maritime economy.

Acties:

- Kennis van nemen en verkennen welke Waddenthema's hieronder kunnen vallen.
- Contact opnemen met RVO.nl over benutten eventuele financieringsmogelijkheden.
- Laura Willemsens | RVO.nl Community Officer voor de Community of Practice multi use Noordzee 2030 en projectleider voor het Kennisknooppunt Visserij.
- Berlinda van Nierop | RVO.nl Visserijfondsen (EVF, EFMZV, EMVAF) & Landbouwfondsen niet grondgebonden
- Ilja de Boer | RVO.nl EMVAF & EFMZV.

PROGRAMMA **NAAR EEN
RIJKE WADDENZEE**

WWW.RIJEKAWADDENZEE.NL

 [@RIJEKAWADDENZEE](https://twitter.com/RIJEKAWADDENZEE)

